

Зима в Стокгольмі

КУПИТИ

«Зима в Стокгольмі» нагадує щоденникові нотатки: жінка переживає крах свого шлюбу й занурюється в роман із чоловіком, який несподівано з'являється в її житті через одинадцять років після випадкової проведеної разом ночі в чужому місті. Тонкий психологізм та ерудованість оповідачки створюють особливу атмосферу розповіді, в якій майстерно поєднуються невдаване препарування пристрасті, досвід розчарувань, спогади про дитинство, про складний шлюб батьків, пасажі про літературу та мистецтво, пізнання себе і спроби збагнути значення тривожних снів. Це книжка, сповнена відвертості й чуттєвості жінки, яка пише і стверджує: «Життя - це вправа на уважність».

Агнета Плеєль

ЗИМА В СТОКГОЛЬМІ

...арктичне місто під вітрилами,
сіро-брунатне небо, будинки
у круговерті повільно занурюються
на дно. Миттєвий спалах гарячкового
багрянцю у просвіті між темрявою
неба і землі. Бліде неонове світло
за вікнами автобусів, патетичні
взивання. У листопаді Стокгольм
неможливо описати. Місто
мертвотно відчалує в зиму.

ISBN 978-617-614-266-9

Агнета Плеєль
ЗИМА
В СТОКГОЛЬМІ

Агнета Плеєль

Зима в Стокгольмі

Зі шведської переклала
Софія Волковецька

УДК 82-3

П 38

Плеєль, Агнета

Зима в Стокгольмі / Агнета Плеєль ; переклад зі шведської Софії Волковецької. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2019. – 160 с.

ISBN 978-617-614-266-9

«Зима в Стокгольмі» нагадує щоденникові нотатки: жінка переживає крах свого шлюбу й занурюється в роман із чоловіком, який несподівано з'являється в її житті через одинадцять років після випадкової проведеної разом ночі в чужому місті. Тонкий психологізм та ерудованість оповідачки створюють особливу атмосферу розповіді, в якій майстерно поєднуються невдаване препарування пристрасті, досвід розчарувань, спогади про дитинство, про складний шлюб батьків, пасажі про літературу та мистецтво, пізнання себе і спроби збагнути значення тривожних снів. Це книжка, сповнена відвертості й чуттєвості жінки, яка пише і стверджує: «Життя – це вправа на уважність».

Висловлюємо вдячність Шведській Раді мистецтв за фінансову підтримку перекладу даної книги.

The cost of this translation was defrayed by a subsidy from the Swedish arts council, gratefully acknowledged.

**SWEDISH
ARTSCOUNCIL**

Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

Перекладено за виданням:

Agneta Pleijel, *En vinter i stockholm*. Norstedts, Stockholm 2010.

En vinter i Stockholm © Agneta Pleijel, first published by Norstedts, Sweden, in 1997. Published by agreement with Norstedts Agency.

ISBN 978-617-614-266-9

© Книги – ХХІ, 2019, видання українською мовою

© Софія Волковецька, 2019, переклад

© Вікторія Гапоненко, 2019, обкладинка

Усі права застережено.

Слова в його вустах звучали інакше – м'якше й ніжніше. Його язик проковзував крізь перешкоди приголосних, а голосні пов'язувалися в одному русі, подібно до вітру, що пролітає у гілках каштанового дерева. Потім, залишившись на самоті, вона намагалася вловити його спосіб вимовляти назву міста, але їй не вдавалося. Вона ніяковіла перед цим словом і містом:

САРАЄВО.

На стокгольмських автобусах було видно великі фото, що наганяли жах. Закривавлені люди, жалісливі погляди дітей і номери рахунків великими чорними цифрами: благання про допомогу. Переходячи вулицю, він провів рукою по обличчі. «У це важко повірити, – сказав він, – дивись на ці фото, що нагадують репортажі про пошесті голоду в країнах третього світу, а тепер вони стосуються моєї країни». Він так і сказав: «моя країна». Це відбувалося в листопаді. На вулицях – брудна сльота, автобуси забризкували перехожим штанини і взуття. Вони підійшли до будинку, де він писав, кімната у районі Васастан; до цієї частини

міста вона рідко навідувалась. У кімнаті було холодно, в повітрі непорушно нависав дим. Біля письмового столу стояв електричний обігрівач, на столі – позичений текстовий процесор, принтер і старомодний факс. «Сараєво, якщо забуду твоє ім'я...». З невеликого радіомагнітофона, що стояв у віконній ніші, наростали звуки віолончелі: Бах. Пабло Касальс. Касети він привіз із собою: «Мені потрібно слухати цю музику, щоб могли думати». Принтер випускав смужки аркушів. Він ходив кімнатою, руки в кишенях штанів, його щось тривожило, це було помітно. Вона вже настільки добре його розуміла.

СТОКГОЛЬМ У ЛИСТОПАДІ:

арктичне місто під вітрилами, сіро-брунатне небо, будинки у круговерті повільно занурюються на дно. Миттєвий спалах гарячкового багрянцю у просвіті між темрявою неба і землі. Бліде неонове світло за вікнами автобусів, патетичні вживання. У листопаді Стокгольм неможливо описати. Місто мертвотно відчалує в зиму.

I HAVE BEEN CALLING FOR MORE THAN AN HOUR...¹

Зрозуміло, що хтось уже довго дзвонив, перш ніж вона почула сигнали і поспішила до телефону,

¹ Я понад годину намагаюся додзвонитися до тебе... (англ.)

шпортаючись за шнур порохотяга, а потім через коробки і стоси книжок у коридорі, зв'язані до купи лижі, хокейні ключки, футбольні м'ячі, купи платівок, пакунки з одягом, в'язки газет і все, що вона повитягала з гардероба, шаф і шухляд. Лайнулася вголос. На вулиці вже стемніло. Квартира була залита світлом – світилися люстри, настінні лампи. Так краще. Багато світла, всі лампи увімкнені. Спершу вона не зрозуміла, хто з нею говорить. Не впізнала голос.

BUT IT'S ME!²

Вона відштовхнула ногою якусь коробку, розчистила серед розгардіяшу в передпокої табуретку, сіла. Бувають телефонні дзвінки від тих, із ким уже багато років не бачишся. Чий голос ніколи не сподіваєшся почути. Вона справді довго розмовляла телефоном, можливо, годину. Після того ввімкнула порохотяг. «Що ти тут робиш, ти емігрував?» Він засміявся з її розгубленості. Ні, він не емігрував. Щоправда, шведські поліцейські на паспортному контролі з великою підозріливістю переглядали його документи й попросили відповісти на кілька запитань. Поки тривала розмова, перед нею повільно, ніби на фотоплівці у проявному розчині, проступали риси його обличчя: світлі очі – карі або сірі, цього вона не пригадувала, делікатні контури губ, чуттєві чи задериковані;

² Це ж я! (англ.)

з цим чоловіком вона якось провела ніч, лише одну. Скільки років минуло? «Одинадцять», – відповів він.

СКОП'Є.

Її відвозив хтось із організаторів конференції, вони розцілувалися, їй вручили на прощання подарунок: невеликий керамічний глек – коричневий, із вигнутою ручкою. Вона пройшла паспортний контроль, а тоді стояла біля стіни й роздивлялася пасажирів, спершись руками на металеві поручні, що відгороджували зал очікування. Було спекотно, аж до нудоти. Багато людей приїхали із заробітків відвідати свої сім'ї, вони несли клунки й коробки, хтось сидів на підлозі, усі стільці були зайняті. Крізь запилужені вікна виднілися дерева – висохлі й виснажені від спеки, з покрученим корінням. Скоп'є: вона пам'ятала газетні заголовки про землетрус 1963 року, на фотографіях – купи каміння, бездомні й загиблі. За кілька секунд від міста залишилися руїни. Його відбудували, тепер воно виглядало сучасним, із білими житловими будинками. Вона була в місті Струга, там відбувалася освітня конференція: дуже великий готель, на мості через бурхливу ріку вечорами у світлі прожекторів читали свої вірші поети з усього світу. Місцеві чоловіки й жінки також приходили послухати. Огорнуті темрявою, вони сиділи або напівлежали на високих, порослих травою берегах. Вона теж сіла на простелену газету, обхопивши руками коліна. Слухала шум ріки, дала волю

думкам і намагалася зрозуміти хоча б щось із незнайомої мови через переклади, що лунали з гучномовців.

ОДИНАДЦЯТЬ РОКІВ ТОМУ.

Хоч усіх трохи розморило від тепліни й вина, розмова за дерев'яним столом під високим деревом плинула без упину, слова шелестіли й піднімалися в небо. «Малі мови – кишені для пам'яті людства», – сказав один професор із Любляни і провів елегантну паралель до їхнього географічного місця перебування – Охридського озера, одного з найглибших у світі, залишкової водойми Егейського моря епохи пізнього міоцену з підземним припливом вод та унікальною прісноводною фауною, – порівнявши його з посудиною, яка містить прадавні форми відмінювання в природі. Одного дня їй запраглося тиші, вона сіла на сільський автобус і втекла в Охрид – красиве містечко, куди хотілося ще повернутися: стрімкі кам'яні сходи поміж невеличкими білими будинками в оточенні запашних кущів із білими й червоними квітками, а далеко внизу – прозоро-блакитна й непорушна гладь води. Вона пішла в музей, де була почорніла дерев'яна підлога й ікони на стінах: темні всевидячі очі, характерним чином підняті руки, середній палець торкається великого; поміж образів заблукав жовтий метелик. Потім випила бокал білого вина на терасі з порожніми столами, накритими білими скатертинами, і занедбаною оркестровою балюстрадою. Вечоріло, тіні видовжувалися. Двоє

малих хлопців копали м'яча, подув легкий вітер, приємне відчуття.

ПИСАТИ,

зберігати кілька митей, їхній слід, перш ніж забуття погасить світло. Шукати взірців; можливо, вони не існують. Найскладніше – триматись відсторонено від суджень.

ПОДОРОЖ ДОДОМУ:

на борту теж було спекотно, пахло дезінфекційним засобом. Вона знайшла місце біля вікна в кінці літака. Люди швидко заповнювали простір. Завантажували сумки, пальта і пакунки на полиці для багажу над головою. Хтось сів на вільне крісло біля неї, якийсь чоловік у джинсах і білій сорочці – на щастя, не товстий, залишалося місце для ліктів. Літак зробив дугу, і під скошеним крилом стало видно все Скоп'є, білі будинки, алеї, промислові будівлі, дороги. За якийсь час появилися гори. Чорні скелясті вершини, ніби колючі знаки оклику, виростили в небо – могутні, нескорені. Поміж ними зяяли глибокі провалля і синьо зблискували ущелини. З ілюмінатора вона роздивлялася тіні від хмар і мерехтливе світло. Дорога додому буде довгою. Спочатку – в Белград чи то в Загреб, там треба переночувати. Чоловік поруч – волосся до плечей, чіткий точений профіль – читав газету однією зі слов'янських мов. З-за його плеча вона побачила фото Каунта Бейсі. Коли гірський краєвид зник

за кудлатими, освітленими сонцем хмарами, вони розговорилися. Він теж мав переночувати в місті, а зранку наступного дня летіли далі, в Париж. За якийсь час вона зрозуміла, що чоловік сів поряд із нею не випадково. Він помітив її ще в Скоп'є, в аеропорті. То був Емм.

«ГЕССЛІНГЕН»³ –

вона продиктувала цю дивну назву по літерах. Не запросила його додому, хоча тепер мешкала у квартирі одна, а запропонувала той невеликий ресторан у провулку. Також продиктувала назву станції метро, Цінкенсдамм, і вулиці, Бренншюркагатан, але коли хотіла пояснити дорогу, він, вислухавши стільки неможливих звукосполучень, перебив її. У нього є чудова карта Стокгольма, знайде без проблем. YES, TUESDAY⁴. Так, о сьомій.

ДЗЕРКАЛО У ВАННІЙ:

чужість у власних очах може спантеличити. Більшість подій, бачених цими очима, і слів, промовлених цими губами, вже забуті. Давня зустріч і випадок, що звів їх, мали б пройти природний процес вивітрювання, запастися ще глибше у забуття, аж раптом те, що сталося одинадцять років тому, набуває неочікуваного значення.

³ «Каченя» (швед.).

⁴ Так, вівторок (англ.).

КІНЕЦЬ СЕРПНЯ.

Їй приснився дуже тривожний сон.

Вона жила у великому будинку, де було безліч залів. Перед вікнами розстилався барвистий сад із розкішними квітами. Будинок і сад стояли на порослому травою пагорбі, звідки відкривався такий широкий круговид, аж було видно вигин Землі – малої зеленої кульки, яку пожбурили у всесвіт. Вона прогулювалася садом серед пахощів квіток. Панувала тиша. Повітря було легким, як етер. Раптом вона помітила, що біля неї йдуть двоє дівчат. Одна – світла, личко, ніби з народних пісень: струнка панна з очима, наче вода. Друга – темна й сумна, її обличчя сховане в тіні. Їй відомо, що ці дві молоді дівчини, яким заледве було шістнадцять, любили її чоловіка й жили з ним, як і вона. Це її не хвилювало. Все вже було вирішено. Її чоловік мав повернутися до неї, він так сказав, коли телефонував зранку. Тепер вони втрьох ішли збирати квіти до його повернення. Так, її коханий мав повернутися. Їхній розрив і розлучення – просто непорозуміння. Згодом уві сні вона прогулювалася долиною біля саду в натовпі людей. Її погляд спинився на лицарських обладунках у небі. Вони кружляли навколо Землі, як супутник. Зникали і з'являлися з короткими інтервалами; орбіта була невелика. Охоплена жахом, вона помітила, що в обладунках затиснутий живий чоловік. Він помирав, був майже мертвий. Вона зустріла подругу, і та обурилася, побачивши сателіт: «Це просто огидно, що ми звикли до такого становища!» Тієї ж миті долиною назустріч

рушив її чоловік. Вона побігла до нього, не тямлячи себе від щастя. Але поруч із чоловіком ішла дівчина з обличчям, ніби з народної пісні. Ці дві постаті – чоловік, якого вона любила, і молода дівчина – ступали так близько, що майже зливалися; їх не вдалося б розділити й ножем. Вона сповільнила ходу. Отож це правда. Чоловік покинув її заради іншої, цієї молоді дівчини з простеньким обличчям. У небі знову з гуркотом з'явилися і зникли обладунки. Швидко сутеніло. Люди розтривожено говорили про велику катастрофу річкової системи в глибині континенту. Їй спало на думку, що ця напасть сталася ще в час її дитинства. Люди відбігали все далі, вона залишилася сама. Мигцем побачила серед натовпу ту зажурену темну дівчину, її обличчя все ще закривала тінь. Коли всі зникли, вона не знала, куди йти. Стемніло. І тоді до неї прийшла світла дівчина, цього разу одна, і простягнула їй руку, ніби хотіла сказати щось важливе. Обличчя дівчини переповнювало співчуття, велике співчуття. Вона не подала дівчині руки, і та зникла. Настала ніч. Вона стояла на краю чорної бурхливої ріки. До неї швидко наближався великий моторний човен. На ньому тіснилися люди, які втікали від катастрофи. Вона вже збиралася стрибнути в човен, коли помітила там свого чоловіка і світлу дівчину, вони сиділи на поручні, притулившись одне до одного. Побачене завдало їй нестерпного болю. Хотілося голосно закричати. Але вона лише стрибнула в човен, іншої можливості вижити не було. На моторному човні вони допливли до її дитинства: до пристані у шхерах, де вона малою рік за роком проводила літо.

СЕРЦЕ

сильно билосся. Довго, кілька хвилин вона не розуміла, що це їй наснилося – настільки живим усе було. У роті пересохло, вона встала з ліжка.

ВІЙНА.

Якому королю належали обладунки, що сателітом кружляли по небу? Ким був той чоловік при смерті? Представником колишнього технічного розвитку? Ідеалом чоловіка, чий час минув? Патріархальним порядком, що відходить? Ким були ті молоді дівчата? Ким була вона? Сон не давав спокою. Вона стояла в халаті на балконі, у кронах кількох беріз уже проглядалися бризки жовтого, морозне повітря пощипувало. Над водами затоки навис тонкий туман. Обриси каменів обм'якли від вологи. Вона забрала ранкові газети. Сараєво. Від читання мало не знудило. Новий світовий порядок був усього лише словом на папері. Їй здавалося, що квартира, в якій вона тепер мешкала одна, зависла в небі. Принцеса у високій вежі, яку покинув принц. У голові паморочилося.

НОВИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК.

В Єрусалимі – це було рік тому – вони сиділи на підлозі в бомбосховищі, у звичайній спальні з забитими пластиком вікнами. Вони з чоловіком трималися за руки, переконані, що ракети, випущені з західного кордону Іраку, були газовими. Таку

інформацію повідомили мешканцям у вечір напередодні. «У випадку атаки зберігайте спокій, не панікуйте», – сказав чоловік, який давав їм інструкції. Він був досить молодий, біля його ніг лежали коробки з протигазами. Дорослі, що мешкали в будинку, зайняли лавки і крісла у бомбосховищі в підвалі. З ними було багато дітей, їм довелося сидіти на підлозі. «Ізраїлю добре відомо, що збирається робити Ірак», – сказав той чоловік. Для них перекладала старша пані, яка мешкала у квартирі по сусідству з Якубовою. Якщо атака конвенційна, ми дізнаємося про неї принаймні за шість годин до початку. В такому разі треба спускатися сюди, у підвал: він збудований для подібних атак. Якщо ж ракети газові, тоді треба піднятися на верхній поверх будинку, де кілька квартир мають обладнання для таких випадків. Сусідка – жінка родом із Польщі, в якої синьо вилискувало волосся, – привітно й заспокійливо кивала. Нам не можна користуватися ліфтом, виходити лише сходами. Це логічно – газ опускається, треба перебувати нагорі. Тим, хто хотів, видали протигazi – дуже сучасні, зовсім не подібні на той, що після війни залишився висіти у гардеробі її батька. Ці сучасні маски мали маленьку трубку, через яку можна було пити, всмоктувати рідину. Коли посеред ночі їх розбудила сирена, сусіди вже поспішали сходами нагору, напіводягнені й заспані, багато хто з дітьми на руках, усі дуже поспішали. Вони зробили те саме. Вона запам'ятала це відчуття – сухе й шорстке обурення, чітка тверезість і легка нудота. Дотепер вона не знала, що саме так і відчувається

страх. Чотири чи п'ять годин вони сиділи разом із усіма на підлозі в бомбосховищі, що у звичайний час слугувало спальнею для сусідів нагорі, і були впевнені, що зараз на них опуститься газ Саддама Гусейна. Було дуже тісно. Біля неї та Якуба сиділа восьмирічна дівчинка й панікувала від протигазу і вигляду своєї матері, яка була схожою на комаху. Мама пильнувала немовля в газонепроникній колисці на двоспальному ліжку: через кондомоподібну пластикову кишеню вона могла гладити дитину, яка надривалася від плачу. Батько і старші брати дівчинки, також у масках, стояли біля вікна. Вони похитувались, заглиблені в молитву. Маленької пані-польки не було видно. Вона залишилась у своїй квартирі й не взяла протигаз. «Розумієте, я нізачо не начеплю на себе такої штуkenції», – згодом пояснила пані; вона пережила Аушвіц. Наступного ранку до готелю в Єрусалимі, куди їх привезли Якубові друзі, приїхав Абба Евен. Евен теж провів ніч у бомбосховищі на верхньому поверсі готелю. Обличчя в нього аж посіріло, але він спокійним голосом говорив про порядок, який настане після цієї війни: новий міжнародний правопорядок. Персонал готелю накривав сніданок у їдальні, гримів посуд. Крізь відчинені двері вона побачила американську ортодоксальну сім'ю: батько й сини мали пейси. Вони поклали на стіл свої протигазу один на інший, як менору; певно, мав настати шабат. Хтось бринькав на роялі фірми «Ямаха». Абба Евен спокійно пояснював: ця війна показала силу демократії. Але вже починалися сутички, що призвели до розпаду Югославії. Жоден новий

світовий порядок не міг би дати раду з насильством, яке мало відбутися. Поки Евен говорив, люди заходили і виходили з їдальні та фое: вони скидалися на зграйки птахів, нагадували натовпи мертвих душ у Данте.

ПТАХИ.

Через кілька місяців чоловік, якого вона тримала за руку в бомбосховищі, з яким була одружена багато років, зізнався, що любить іншу жінку. Не лише її, а ще й іншу. Це якось було пов'язано з перебуванням у Єрусалимі. Починався день, вона йшла парком біля будинку, де вони мешкали, п'яна вже на світанку, прокурена, обхопивши себе руками, і чула птахів, що надривали горла. Початок літа й новий світовий порядок.

ПРИНЦЕСА

у високій вежі, принцеса на скляній горі живе під владою чарів свого батька, Короля. Ніхто з її рятівників не може розгадати загадку, ніхто з них не може виїхати нагору по ковзкій скляній горі. Так мовиться в казці. Вона під владою чарів свого батька? Ні, вона так не вважала. Її батько був добрим і мудрим чоловіком.

ПІКАРЕСКИЙ РОМАН.

Молодою вона уявляла собі, що одного дня напише крутіський роман, пікареский, де головним

персонажем буде жінка. Багато років ця ідея крутилася в її голові. Роман вона так і не написала, навіть не розпочала. Тепер, опісля, вона, здається, розуміє причину.

ЯК СПРИЙМАЮТЬ МЕНЕ ІНШІ?

Про це вона знає небагато. Так само зі снами: не можеш витлумачити їх самотійно, це так само складно, як і побачити себе зі спини. Жінка замкнена в погляді іншого, у погляді чоловіка, вона нездатна витлумачити цей погляд; вона є об'єктом – а як стати суб'єктом? Проблема аж ніяк не банальна. Молодою, читаючи Ніцше, слова про те, що треба здолати в собі людину, вона вважала, що насамперед треба здолати в собі жіночу іпостась людини. Чоловічий погляд був об'єктивним. Вона прагнула об'єктивного погляду, намагалася набутися його і тому мусила відсторонитися від статі, від власної ж. Через це у багатьох ситуаціях вона почувалася безпорадною, наприклад, тоді, коли доводилося комусь відмовити. Звичайна й проста брутальність могла б зарадити, але вона звивалася, ніби черв'як на гачку: їй здавалося, що відмовити комусь – це завдати настільки глибокої образи, що вона мучилася ще більше, ніж чоловік, якому треба було відмовити. Саме так трапилось на конференції одинадцять років тому. Один із югославських організаторів виявився традиційним конференційним козлом – хотів бути подібним на Ернеста Гемінґвея, заливався віскі й не припиняв спроб закрутити їй голову, та ще й сподівався, що вона

порекомендує його епігонські оповідання одному шведському видавництву. Його владна манера присвоювати її, уся ця гра, неспроможність припинити приставання заважали їй відкрито сказати, якої вона думки про його оповідання, хоч, звісно, мусив бути якийсь вихід. Упродовж чотирьох чи п'яти днів конференції вона намагалася ставитися до нього жартома, *joking relation*. Не заохочувала. Іронізувала, змінювала тему розмови, намагалася вислизнути. Кажучи відверто (так, чому б не сказати як є?), цей чоловік зіпсував їй відвідини Македонії. Вона почувалася так, ніби нездатна вільно рухатися. Інші залишили для того чоловіка відкритий простір. Він позначив свою територію, і вона опинилася всередині меж. Їй вдалося втекти, один раз до ікон в Охриді. Чому вона не вдарила його в обличчя? Чому така проста і пряма дія виявилася для неї недосяжною? Інстинкт самозбереження дав тріщину. Саме цей чоловік привіз її до аеропорту в Скоп'є. HOW CAN YOU BELIEVE THAT I SLEPT WITH THAT GOAT!⁵ Її обурення на Еммові запитання було щирим, вона відповіла з притиском. Емм спостерігав за нею від тієї миті, як вона прибула в аеропорт у компанії цього самопроголошеного наслідувача Ернеста Гемінґвея зі Скоп'є. Він пильнував за нею і тоді, коли вона стояла в залі аеропорту; згодом запитав, чи спала вона з тим чоловіком. Зараз, пишучи про це через багато років, вона відчувається трохи легковажною,

⁵ Як ти міг подумати, що я спала з цим козлом! (англ.)

наче зачепила щось, на що знають відповідь інші – інші жінки.

ЕММ:

абсолютно ненав'язлива людина. Розмова в літаку плинула легко й невимушено. Вона роздивлялася його збоку: приємне обличчя, делікатні риси. Вони спинилися в одному готелі, кожне у своїй кімнаті. Він був привабливим чоловіком, приємною людиною.

ЛИСТЯ У НЕЗНАЙОМОМУ МІСТІ.

Зрозуміло, що в незнайомому місті вони домовились повечеряти разом. Вона ще тут не була. Він добре знав місто. Сіре каміння, жовте вуличне освітлення, купи листя і легкий вечірній бриз. Десь неподалік мала бути ріка, з мостами і птахами. Він не торкався до неї. Вони йшли пліч-о-пліч безлюдними, де-не-де освітленими вулицями. І справді прийшли до ріки, яка виявилася ширшою, ніж вона очікувала. Він знав, де можна поїсти. Квартал, до якого вони потрапили, був старий, будівлі часів Ренесансу й бароко.

WHO IS YOUR FAVOURITE PAINTER?⁶

Рембрандт.

⁶ Хто твій улюблений художник? (англ.)

WHY?⁷

Не так уже й просто відповісти, на мить вона задумалася. Тіні, що несподівано падають на людські обличчя. Ці переходи між світлом і темрявою, що зображають час. З роками обличчя художника на автопортретах змінювалося, поглиблювалися тіні, очі ж – такі самі. Портрет Саскії ван Ейленбург, дружини: він збирає час. Він знає, що час тлінний. Знає, що час пожирає речі, матерію, риси обличчя. І художник рятує частину вічності. Емм не перебивав, не заперечував. Данець К'єркегор влучно сказав: у часі – а ми є його полоненими – захоплені в облогу крупинки вічності. Буває, що в якісь швидкоплинні моменти життя ми переживаємо таку мить вічності саме в цей час. Бульбашка вічності тріскає або несподівано огортає нас зусібіч. Тоді ми не відчуваємося полоненими, на якусь мить ми вільні. Вона замовкла. Про що це вона говорила, невже про Рембрандтові картини?

FOR ME KLEE IS THE GREATEST⁸ –

невичерпне натхнення. Кольори, легкість. Матерія не чинить тиску, вона легша за повітря. Їй теж подобається Пауль Клее. Ресторан був майже порожній. Білі стіни. Широколиста рослина у великому вазоні. Звідкись долинали плюскотіння води.

⁷ Чому? (англ.)

⁸ Для мене найвеличніший Клее (англ.).

Там, за стіною, був сад чи фонтан? На його обличчі меланхолія, так, вона пам'ятає його меланхолійним. Від їхньої розмови інших слідів не залишилося, тільки зображення, що опиралося часу.

ГОЛУБИЙ М'ЯЧ

і скелястий краєвид. Шпичасті югославські гори, між ними бурхливий потік. Блискучий блакитний м'яч крутить і відносить геть потік води. На березі стоїть хлопчик, йому всього п'ять чи шість років. Це його м'ячик. Малий у розпачі. Врешті м'яч зникає у закруті потоку між двома виступами скель. Далі не підеш: ділянка надто важкопрохідна. Поміж двох каменів лежить жіноча сумочка. Хлопчик піднімає її, він плаче. Вона вже не пригадувала, про що вони говорили в ресторані. Спогад про розмову замінило це зображення – але звідки воно? Звідки беруться зображення, які замінюють слова, контексти, причинно-наслідкові зв'язки? Коли вона згадувала той вечір одинадцять років опісля, їй здалося, що в ресторані Емм розповідав про смерть своєї матері.

ТІНІ

по всій готельній кімнаті. Вони зайшли в її номер, вона сиділа на простому стільці перед вікном, він – у кріслі біля невеликого круглого столика. Маленька лампа на столі давала приглушене світло. На вікні висіли брудні зелені штори з оксамиту. Їх можна було затягнути при потребі відгородитися

від денного світла. Але зараз вони були розсунуті, ніби театральна завіса, на боки віконної рами з трьох блоків. Вона сиділа на сцені, Емм був глядачем. За вікном – темінь. Вона насолоджувалася тим, що нічого не треба говорити, не було жодної принуки до розмови. Вони повечеряли, прогуляли-ся темними вулицями, і потім він пішов за нею до її кімнати так, ніби це зрозуміло само собою, але без настирливості. Вона не знала, чи вони пересплять і чи їй цього хочеться. Сказала, навіть не дивлячись в його бік, що в неї є чоловік.

I HAVE A WIFE⁹.

Вона сказала, що ще в неї є дитина.

SO HAVE I¹⁰.

У нього двоє. Вона повернула до нього обличчя, коли розповідала, що завжди хотіла ще народити, але має лише одну дитину. Чоловік, котрий був батьком, не хотів більше дітей. Після розлучення вона почала жити з іншим чоловіком. Той теж не хотів мати разом із нею дітей, хоч вона прагнула народити. Це завдавало їй великого болю. Чому діти не були природним наслідком любові? Зате від того чоловіка, який не хотів мати з нею дітей, завагітніла інша жінка. Він пояснив, що це сталося

⁹ Я одружений (англ.).

¹⁰ У мене теж (англ.).

ненароком. Тоді вона саме дізналася, що вже не зможе народити. Щось не працювало. Це й так було дивом, що вона народила ту одну дитину. Її охопив відчай. В житті з'явилася перепона, нездоланна перепона в її житті як жінки. Вона не знала, чому довірилася йому, незнайомцю в готельному номері в чужому місті. Замовкла. Емм теж мовчав, він наче загубився в глибоких сутінках кімнати. Вона схилила голову до вікна, до шибки, що давала прохолоду. На іншому боці вулиці виднівся сірий фасад. Жодне з вікон не світилося. На дні темної шахти вулиці вона помітила якусь істоту. Нахилилася, щоб краще роздивитися. То була стара жінка, зав'язана хусткою й одягнена у ганчір'я. Слабке світло від ліхтаря освітило перехрестя і ту жінку, що тягнула візок.

HOW LONG DID YOU STAY WITH THIS MAN AFTER THE CHILD HE MADE BY MISTAKE?¹¹

Вона майже забула, що не сама в готельній кімнаті. Відповіла спокійним тоном: «Я досі з ним живу». Емм сказав, що він, напевно, не зміг би таке витримати. Його голос звучав без іронії, без жодного вдавання. Вона обернулася до нього, свідомо, що хоче його. Це жадання з'явилося ще тієї миті, коли він сів поряд із нею в літаку.

¹¹ Ти довго ще залишалася з чоловіком, від якого ненароком завагітніла інша? (англ.)

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ